

E 143/21

A DEBRECENI TISZA ISTVÁN TUDOMÁNYOS
TÁRSASÁG I. OSZTÁLYÁNAK KIADVÁNYAI

IV. KÖTET 6. SZ.

A
GALATIAI PROBLÉMA

ÍRTA

ERDŐS KÁROLY

Felolvasa az I. osztály 1930. március 18-án tartott ülésén

DEBRECEN, 1930

FŐBIZOMÁNYOS: STUDIUM KÖNYVKIADÓ R.-T.
BUDAPEST, MŰZEUM-KÖRUT 21.

A GALATIAI PROBLÉMA

ÍRTA

ERDŐS KÁROLY

D E B R E C E N, 1 9 3 0

1 9 3 0

DUNÁNTÚL KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDA R.-T. PÉCSETT

A galatiai probléma.

Pál apostol missziói második útjában, az 51. esztendő folyamán járt először Galatiában (ACs 16₆) és bár testileg gyengélkedett (G 4₁₃₋₁₄), mindamellett hivatásához híven személyesen felkereste a tartomány lakosait és hirdette közöttük a megfeszített és feltámadott Jézus Krisztusról szóló evangéliomot (5₁), amelyet a bálványtisztelő pogányok oly nagy lelki örömmel fogadtak el (4₁₄), hogy mindjárt az apostol jelenlétében és az ő útmutatásai szerint gyülekezetekké alakultak. Erre mutat egyebek között az, hogy hasonlatosság szerint az ottani hívőket gyermekeinek szólítja (4₁₉). Mivel általában nagyobbára városokban szervezte meg a kisebb-nagyobb létszámú gyülekezeteket, valószínű, hogy a galatiai területen is főképen Ancyra (a mai Angora), Pessinus és Tavium népes lakosságú városokban alapította meg a hívők gyülekezetét, még pedig túlnyomóan pogányok közül megtért hivekből (4₈₋₁₀), ha szinte azokon a helyeken akkoriban benszülött zsidók is laktak,¹ akik közül a fogékony lelkűek szintén csatlakoztak a pogányokból megtért hívő atyafiakhoz és annyira-amennyire alkalmazkodtak is a keresztyén többség vallási szertartásaihoz és erkölcsi nézeteihez. Az apostol abban a jó reménységben távozott körükből, hogy a szivökbe befogadott evangéliomi ígék áldásos gyümölcsöket fognak teremni, mint másutt is, ahol már gyönyörködhetett munkája sikereiben. Aztán harmadik missziói útján, az 55. esztendőben, rövid időre újból ellátogatott a galatiai vidékre, erősítvén az atyafiakat a hitben (ACs 18₂₃).

Hogy mi volt a galatiai hívőknek hirdetett és általuk lelkesedéssel elfogadott páli evangéliom tartalma, azt a hozzájuk intézett apostoli levélből pontosan megállapíthatjuk. Ugyanaz a tudomány volt ez, amelyet Pál előbb és később a

¹ Flav. Jos. Antt. 16, 6, 2.

többi gyülekezetek körében is hirdetett, amelynek gondolatmenetét ezúttal annak a vezérlő ígének alapján tárta föl, hogy a megfeszített Jézus Krisztusban való hit tökéletesen elégséges az idvezülésre (3₁ 5₆).

Abban az időben ugyanis a bálványtisztelő pogányokat és a monotheista zsidókat egyaránt az az egyetemes vallási kérdés foglalkoztatta, hogy a halandó ember, bűneinek megbocsátását és az örök életet, vagyis az idvességet, mi módon szerezheti meg? Erre a kérdésre adja meg a feleletet Pál a galatiabelieknek hirdetett evangéliomban: Az idvességre jutás, azaz a megigazulás kegyelmi tény, ami azáltal történt, hogy Isten az ő örök szent Fiát a bűnös emberiség váltságául odaadta a kereszthalálra (1₄ 6 5₁) és ezzel a ténnyel létrehozta az újszövetséget, amelyben többé semmiféle válaszfalak sem különítik el egymástól az embereket, mert a megfeszített Krisztus Jézusban való hit által ígéret szerint örökösök mindazok, akiket a Megváltó az ő tulajdonaiúl kegyelmébe bevett és az üdvre elhívott (1₆ 3₂₇₋₂₉). E szerint a megigazulás kegyelmi ténye a megfeszített örök Fiúról szóló evangéliom bizodalomteljes, hiterős elfogadásában és ezzel párosultan a Krisztusban való igaz hitről tanuskodó szeretetteljes, munkás, feddhetetlen erkölcsi életben határozódik (5₆ 13 21 6₂). Mivelhogy a megfeszített Krisztusról szóló evangéliom hirdetése a zsidóknak megbotráncozás, a pogányoknak pedig bolondság volt (1 Kor 1₂₃): céltudatos bátorság és meggyőződéses hit kellett ahhoz, hogy Pál önfeláldozóan vallást tegyen arról az üdvtényről, hogy Krisztus a bűnös emberiség számára bölcsesség, igazság, szentség és váltság (1 Kor 1₃₀), aki által megfeszített ránézve a világ és ő is a világra nézve (G 6₁₄). Ám az apostol jól tudta és hittel vallotta, hogy a főpapoktól és farizeusoktól ámítónak (ὁ πλάνος, Vulg: seductor Mt 27₆₃) nevezett Jézus a kereszthalál elszenvedése (R 5₈) után eltemettetett és harmadnapra halottaiból valósággal feltámadott és a benne hívők örök életre feltámadásának bizonyos záloga lett a szent írások szerint (1 Kor 15₃ 4 20-22 Ef 2₄ 5). Ez engesztelő és büntörlő kereszthalál váltságérdeméről a megdicsőült Messiás nyujt bizonyosságot, ami viszont igazolja azt, hogy ez az üdvtény Isten akarata és célja szerint történt. Mivel tehát Krisztus kereszthalála az Isten idvezítő végzésének kinyilatkoztatási ténye, amely szerint tudniillik Isten

Azt, aki bűnt nem ismert, bűnné tette a bűnösökért, hogy ezek az Isten igazságát elnyerjék Őbenne (2 Kor 5₂₁): ennek következtében Krisztusnak el kellett szenvednie a kereszthalált (G 3₁₃), mert az Isten igazságának és igazmondóságának semmi más módon a mi bűneinkért eleget tenni nem lehetett, hanem csakis az Isten Fiának halála által (R 5₈ 6₂₃ v. ö. Heid. Káté 40—44. kérdés).

Ez lévén a valóságos igazság: kétségtelen tény, hogy a bűnbocsánat és örök élet, vagyis a megigazulás a Krisztus kereszthalálának idvezítő érdeme, amelyet egyedül az Őbenne való igaz hit által, minden emberi érdem nélkül, kegyelemből, ajándékképpen nyerhet el az ember (G 2₁₆). Ha pedig hit által mindenki részesülhet a Krisztus áldozati halála folytán adományozott idvességben: akkor ez az üdvjő egyetemes, t. i. mind a zsidóknak, mind a pogányoknak számára készen levő örökség (G 2₁₅), amelynek elnyerhetését végképen nem könnyíti meg, sem nem segíti elő sem a mózesi törvény, sem semmiféle emberi közvetítés, vagy érdem (3₁₃ 14). Ehhez képest az apostol a vele közlött kijelentés értelmében bizonyosságot tesz az egyetemes érvényű evangéliomról (1₁₆), újból és újból hangoztatván, hogy az idő teljességében testben elbocsátott örök Fiú az általa elszenvedett kereszthalál árán váltotta meg tulajdonaiul és részesítette az idvesség áldásában mindazokat, akik — akár pogányok, akár zsidók voltak legyen is előbb — hívő lélekkel elfogadják a kegyelemből nékik ajándékozott igazságot, azaz a bűnbocsánatot és örök életet (4₄ 5). Viszont a hitből megigazult ember elhivatásának és az ígért áldásban való részesülésének kezességéül elküldé Isten az Ő szent Lelkét (5₅), akinek vezérlete és nevelő gondoskodása mellett a hívő új lelki életet él; lélek szerint, hitből várja az igazság reménységét (5₅), lélek szerint jár, nem test szerint, és lelki vetésének aratási eredményeként elnyerendi az örök életet (5₁₆ 6₈).

*

Ezt a törvénytől teljesen független és bármi emberi cselekedet üdvszerző hatályát végképen kizáró evangéliomot érthető lelkesedéssel és örömmel hallgatták és fogadták a galatai pogányok, úgyszintén a közöttük élő fogékonyabb lelkű zsidók is és minden habozás nélkül elszánták magukat Krisztus követésére.

A nagy felbuzdulás azonban csakhamar lanyhulni kezdett. A palesztinai, közelebről jeruzsálemi zsidóság vezető emberei ugyanis részint közvetlenül, részint megbízott ügynökeik által kezdettől fogva szakadatlanul üldözték, zavarták, pusztították a zsenge keresztyén gyülekezetek tagjait és folytonosan támadták, káromolták, cáfolgatták, átkozták a Krisztus evangéliomát. Belopózkodtak tehát a galatiai missziói területre is, ahol a kisebbségben levő zsidóság részéről elvtársi rokonszenvvel találkoztak, aztán hol leplezett, alattomos aknamukával, hol nyílt, vakmerő ostrommal addig-addig folytatták üzelmeiket, amíg egyszer csak azon vették észre magukat a gyülekezetek hitbuzgó tagjai, hogy közöttük nézeteltérések, vitatkozások, versengések és szakadások mutatkoznak az evangéliom tartalma és a megfeszített Krisztus halálának jelentősége, meg az ezzel kapcsolatos hitéleti kérdések tekintetében. Ezzel felszínre vetődött a galatiai probléma, melyet az eltérő vélekedésű ellenfelek elkezdettek fessegetni, elemezni, vitatni jobbra és balra, pro et contra. *A kérdés az volt, hogy vajjon a megfeszített Krisztusban való hitről Pál által hirdetett újszövetségi evangéliomot kell-e követni, avagy a cselekedetekről és főképen a peritoméről szóló mózesi törvényt is meg kell-e tartani azoknak, akik a megigazulásban részesülni óhajtanak?* A kérdés első tételét vallotta az apostol és a galatiai gyülekezetek keresztyén hívő része, a második felét hangoztatták a zsidóskodó tévtanítók. Erről a mozgalomról a gyülekezetek evangéliomhú tagjai idejében értesítették az Efezusban működő Pál apostolt. Bizonyára tekintélyes és teljesen megbízható atyafiak látogattak el hozzá, akik szóbelileg körülményesen közölték vele az elharapózásnak indult ügy minden részletét, valószínűleg megemlítették előtte néhány futkározó hamis atyafinak a nevét is, úgyhogy Pál alapos tájékozódást szerzett a hívők állapota és a tényállás mibenléte felől. Megtudta nevezetesen, hogy azok a belopózkodott palesztinai, illetve jeruzsálemi zsidók a saját arám tájszólásukon kívül jól beszéltek görögül is, mert a **כִּיפָא** Κηφᾶς nomen appellativumot Πέτρος-nak (1¹⁸ 27–9 11 14), a **קַיָּא** nevet Ἄραρ-nak (4²⁴), **סִינַי**-t Σινᾶ-nak (4²⁴ κ), a héber **אַבְרָם**-ot Ἀββᾶ-nak (4⁶), **אַבְרָהָם**-ot (ami Josephusnál Ἀβραμὸς) Ἀβραάμ-nak (3⁶ 7) ejtették ki és általában görög nyelven ter-

jesztették nézeteiket a pogányok között. Megtudta továbbá, hogy ezeknek az embereknek célja az volt, hogy az ő általa hirdetett evangéliomot elferdítsék, elcsúrják-csavarják, a hívőket Krisztustól eltántorítsák, egyszersmind az ő apostoli küldetését, működését, személyét meggyalázzák. Ez üzelmek hallatára szent gerjedelmében azonnal hozzálátott remek apologiájának megírásához és azt Galatia gyülekezeteihez címezve, az őt meglátogató atyafiak útján elküldötte abban a szövegezésben, amelyben az újszövetségi kánon szent iratai között megörökítve fennmaradt.

*

A galatai probléma ellentétbe állította az evangéliomot a törvénnyel, a hitet a szertartásos cselekedetekkel, a keresztyéniséget a zsidósággal, az áldást az átokkal, a megigazulást a kárhozattal. Ez az ellentét abból az üzelemből keletkezett, hogy a hagyományos, rozoga intézményeit féltékenyen őrző zsidóság a hatalmas arányokban fejlődő keresztyén gyülekezetekbe kiküldött egy (τις), illetve több (τινές) ügynöke (1₇ 4₁₇ 5₁₂ 6₁₂) által főképen a Pál apostoltól hirdetett evangéliomi tudományt igyekezett megerőtleníteni és tisztán emberi találmánynak feltüntetni. E végből azok az emberek úgy léptek fel a hívők között, mintha evangéliomhirdetők voltak volna és azzal áltatták a népet, hogy ők evangéliomot prédikálnak, holott magok is jól tudták, hogy minden szavuk és beszédük egészen más — έτερον —, mint az a tudomány, amelyet az apostol vallott és tanított, hiszen merő ellentétét és meghamisítását terjesztették annak az evangéliomnak, amelynek hallása folytán a galaták hívőkké lettek. A Krisztus evangélioma, τὸ εὐαγγέλιον τοῦ Χριστοῦ (1₇), azaz a Krisztustól e földre aláhozott, először Általa személyesen, azután szakadatlan egymásutánban az ő választott és megbízott apostolai, majd időről-időre elhívott lelki szolgálai által hirdetett idvezítő hatalmú, őseredeti és mindvégiglen valósággal igaz evangéliom az a mennyei üzenet, amelyről Pál tanubizonyyságot tett a galaták előtt és ezt az ő általa kinyilatkoztatott szent tudományt akarták meghamisítani, eredeti mivoltából kiforgatni és a hívőktől elragadozni azok a zsidóskodó tévelygők, akiket névszerinti megemlítésre érdemeseknek sem tart az apostol. Ám mielőtt gonosz szándékuk leleplezésébe fogna, mindjárt a levele kezdetén a bűnt büntető isteni ítélet kárhoztató ana-

themáját dörgi reájok és általában mindazokra, akik a galaták között ő általa hirdetett evangéliomot elferdíteni, meghamisítani, avagy azon kívül bármi más, állítólagosan úgynevezett evangéliom terjesztésével a hívőket a megismert igazságtól eltéríteni akarják. Ezzel az anathemával kárhoztatja önmagát, minden munkatársát, sőt még ha az égből jönne le valamely angyal, akkor azt is, hogyha bármelyikőjük mást, vagy más módon prédikálna és tanítana, mint amit és amiképen prédikált és tanított ő, Pál apostol. Lássuk meg tehát közelebbről, mik is voltak tulajdonképen a galatiai problémában rejlő amaz okok, amelyek az apostol lelkét ennyire fölzaklatták és őt a keresztyénség legremekebb apológiájának megírására indították?

*

A galatiai probléma főoka lényegileg a *mózesi törvény kizárólagos, egyedüli érvénye és egyetemes uralma* elismertetésének és ezzel együtt a zsidóság vallási hegemoniájának kivívása végett folytatott harc volt. Már a keresztyénség szerveződésének első éveiben, kiváltképen a Pál apostol első missziói útjának eredményes befejezése után, tehát az 50. évben, a szír Antiochiában megalakult keresztyén gyülekezet körében egymást érték azok a judeai tévtanítók, akik e harc előfutáiraiként a pogányokból megtért keresztyén atyafiakat azzal nyugtalanították, hogy ha a zsidójegyet (περιτομή) föl nem veszik a Mózes rendtartása szerint, akkor nem idvezülhetnek (ACs 15₁). E gondolat felszínre kerülésével most már el is kezdődött a nagy elvi küzdelem, amelynek rendkívüli jelentőségét Pál és vele együtt mindenekelőtt az oszlopapostolok is átlátván, a jeruzsálemi első keresztyén zsinaton, a pogányokból és zsidókból megtért hívők és presbiterek részvételével, beható és alapos megvitatás után kimondották, hogy a hívők nyakába nem szabad tenni olyan igát, melyet sem az apák, sem azok fiai nem birtak elhordozni, sőt inkább minden törvénybeli rendelkezés kizárásával hitvallásszerűleg nyilvánkoztatták, hogy az idvezülés hit által nyerhető el kegyelemből (ACs 15₁₀₋₁₁). Ebben az elvi diadalban túlnyomó része volt a Pál dialektikájának, ami kitetszik abból is, hogy a galaták előtt bátor önérzettel hivatkozott arra, miszerint az evangéliomi szabadság esküdt ellenségeivel szemben nemes

elszántsággal vívta meg a harcot (G 2_k). Épen ezért a galatiai zsidó aknamunka hírére teljesen felvértezve szállott síkra az evangéliomi szabadság megvédelmezése végett, hangsúlyozottan vallást tévén arról, hogy a galatáknak hirdetett evangéliom nem emberi tudomány, nem emberi eredetű, nem emberi oktatás, vagy közvetítés útján szerzett, vagy elsajátított ismeret, mert őt erre senki emberfia nem tanította, sem azt más apostoltól, vagy valamelyik hívő atyafitól nem hallotta, hanem közvetlenül, egyenesen és kizárólagosan a Jézus Krisztus kinyilatkoztatásából kapta, nyerte, tanulta (1₁₁ 1₂), oly módon, hogy ami előtte és ránézve lepellel borított titok és bizonytalanság volt, azt neki és benne a Jézus Krisztus föltárta, megvilágosította, elméjében, lelkében elfoghatóvá, megérthetővé tette — δι' ἀποκαλύψεως — és így az ő evangélioma tökéletesen ugyanaz a tudomány, amelyet Jézus Krisztus hirdetett és hirdetés végett reábizott. Hogyan túrik hát meg a galatiai atyafiak, hogy azok a csalók őket félrevezessék és hamis rábeszéléssel eltántorítsák az igaz evangéliomtól?

*

A Krisztus evangéliomának általános szempontból való védelmezése mellett most már sorra győzedelmesen veri vissza Pál azokat a támadásokat, amelyeket a zsidóskodó tévtanítók hitbéli eltántorítás céljából intéztek a galaták ellen. Felújították nevezetesen azt a már előbb is hangoztatott téves állításukat, hogy az idvességre jutásnak multhatatlan feltétele az, hogy a pogányok zsidó módra különböztessék meg magukat a hitetlenektől és az Istennek szentelés zálogául vegyék föl a peritomét (5₃ 6₁₂), ami szükségképen a teljes mózesi törvény elfogadását vonja maga után (4₂₁ 5₁). Ezzel a hamis tétellel ellentétben Pál elszánt határozottsággal és hitbéli meggyőződéssel hirdeti, hogy az idvezülés egyedüli feltétele a megfeszített Jézus evangéliomának igaz hittel elfogadása, amivel együtt jár a feddhetetlen erkölcsi élet gyakorlása (5₆ 13_k 24 6₂). A zsidó ügynökök azzal ámították a galatákat, hogy a jeruzsálemi apostolok és híveik Jézus példája nyomán a mózesi törvény és a hagyományos szokások szerint élnek, ellenben Pál meg Barnabás és zsidó eredetű misszionárius társaik, úgyszintén a szórványokban általok megtérített zsidókeresztyének megvetik a törvényt és szakadásokat idéznek elő a nép

között (v. ö. ACs. 21_{20k}). Erre a vádra és rágalomra az apostol a mózesi törvény eredetének, érvényének és céljának kijelentésszerű föltárásával adja meg a cáfoló választ. A zsidók előtt feltétlen érvényű és tekintélyű prófétai kijelentés szerint megállapítja elsöben is azt az alapigazságot, mely szerint nyilvánvaló, hogy a törvény korlátain belül, a törvényben rendelt cselekedetek teljesítése által egyetlenegy halandó sem juthat el az idvességre, mert már a prófétai szózat szerint „az igaz hitből él“, az ember egyedül a Jézus Krisztusban való hit által igazul meg (2₁₆ 3₁₁₋₁₃ v. ö. Hab 2₄). Τί οὖν ὁ νόμος; micsoda hát a törvény? Mi végre, mi célból rendelte Isten a törvényt, hogyha annak idvezítő ereje nincsen? Az apostol minden antinomismustól óvakodva kifejti, hogy ő ellenfeivel teljesen egyetért abban a tekintetben, hogy a Mózes által közvetített törvény az Isten kijelentett akarata és az üdvtörténelem egyik kiváló jelentőségű mozzanata. Ámde lényegesen és teljesen eltérő meggyöződésben van a törvény rendeltetése és célja szempontjából, amit is tömören, de világosan megindokol az ószövetségi szentírás és a történeti tények alapján. A törvény ugyanis a vétkezések, áthágások okából adatott hozzá (τῶν παραβάσεων χάριν προσετέθη), tudniillik ahhoz az intézkedéshez, rendelkezéshez (διαθήκη), amely szerint Isten a törvényadás előtt már 430 esztendővel előbb Ábrahámnak és az ő magvának, azaz helyes exegesis szerint Ábrahám, Izsák és Jákób egyetemes örökösének Krisztusnak (Mt 1_{1k}) azt az ígéretet tette, hogy őbenne és ő általa áldja meg a föld összes népeit, az egész emberiséget (Gen 22₁₈). Ábrahám tehát már nem az az ősi példakép, aki törvény cselekedeteiből, saját erkölcsi érdeme által szerezte volna meg az Isten előtt való megigazulást, sőt inkább typusa, előképe azoknak, akik — miként ő — hit által kegyelmi ajándéku nyerik el ígéret szerint az áldást, vagyis az idvezülést. Viszont az ő fiai nem azok, akik a zsidójegy hordozói és törvényből való igazságra törekszenek, hanem azok a lelki utódok, akik a megigazulást törvény cselekedetei nélkül az Ábrahámnak mondott ígéret szerint, az ő igazi magvában, azaz a Krisztusban való hit által remélik elnyerni Isten kegyelméből. Ezzel megsemmisült a zsidóknak amaz ősiségi igénye, amely szerint ők magukat Ábrahám utódaiúl és örököseiúl iparkodtak feltüntetni, mert bebizonyult az az igazság, hogy egyedül az Ábrahám hívó lelki utódai

örökölhetik az ígéret szerint az áldást, még pedig Ábrahám magvában, aki a Krisztus. Az erre vonatkozóan Istentől eleve megerősített rendelkezéshez (διαθήκη προκεκυρωμένη ὑπὸ τοῦ θεοῦ) 3₁₇) járult 430 esztendő eltelte után a Mózes által közvetített törvény, de nem úgy, mint az Ábrahámnak tett ígéret kiegészítő toldaléka vagy járuléka, mint valami επιδιαθήκη, hanem csakis mint mellékes, időleges, bár nem ellentétes átmeneti intézmény (νόμος δὲ παρεισηλθεν ἵνα πλεονάσῃ τὸ παράπτωμα R 5₂₀), avégett, hogy a földön eláradott bűnnek jellegét és megtorlásra méltó voltát megmutassa. Ehhez képest a törvény egyáltalában nem végcél, nem igazságszerző eszköz, hanem csakis közbenső, függvényszerű rendelkezés, ez is kizárólag csak addig, tehát ideiglenesen, viszonylagosan érvényes hatállyal, amíg eljő az az idő, amikor megvalósul az ígéret. Ez az idő betölt akkor, amidőn eljött az az ábrahámi sperma, t. i. Krisztus, akire való utalással és céllal mondotta Isten amaz ígéretet, amely szerint Őbenne nyerik el az áldást, az örökséget mindazok, akik idvezítő kegyelmét hívő lélekkel fogadják (3₈₋₁₈). Ime, amiképen a törvény csakis Mózes óta lett vallási és erkölcsi szabályozó intézmény, haszinte az Ádámtól Mózesig eltelt idő alatt sem volt a nép teljesen törvény nélkül: azonképen a hit is, noha már a törvény idején szintén megvolt és éreztette hatását, mindazonáltal mint idvezítő erő csakis a Krisztusban és ő általa lett nyilvánvalóvá. Ez idő előtt Izrael fiai foglyok módjára a törvény börtönébe voltak bezárva a jövőbeli hit kinyilatkoztatásáig, és így lett a törvény Krisztushoz vezető nevelő, παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν (3₂₁₋₂₄), amelynek az üdvoekonomiában csakis olyanforma jelentősége van, mint amilyen a kiskorú gyermek mellé fogadott paedagogusnak a szolgálai feladata, nevezetesen, hogy az őt alkalmazó úrnak növendék gyermekét mintegy 7 éves korától 17 éves koráig szemmel kísérje, az erkölcstelen, léha, könnyelmű cselekedet elkövetésétől megóvja, magaviseletére felügyeljen az apa által megállapított életkorig, illetve az erkölcsi szabadság állapotába jutás idejéig. Eképen rendelte Isten az Izrael népe számára kiskorúsága idejének leteltéig erkölcsi életszabályozó nevelőül a törvényt, hogy ennek fegyelmező vezetése mellett a jó és gonosz megkülönböztetésének és a bűn megismerésének tudatára eljusson, hivatásához illendően viselkedjék és a reá váró jövőbeli feladat megoldására méltóképen elő-

készüljön. Amint azonban az érettkorúvá lett gyermeknek nincs szüksége többé paedagogusra: úgy a törvény paedagogiája is végképen megszűnt, amikor eljött a hit, és mint élet szabályozó hatalom, mint az igazság és idvezülés egyedüli elve történelmi valósággá lett Krisztusban, aki az idő teljességében földre szállott és kereszthalálával minden Őbenne hívőknek váltságot, idvességet, örök életet szerzett. Ebből nyilván következik, hogy a hit megjelenésével vége szakadt a törvény paedagogiájának, amennyiben mindazok, akik igaz hit által a Krisztus megváltottai, egyszersmind Istennek gyermekei is és teljesen mentesek a törvénytől, peritométól, általában bármely szertartásos cselekedettől, mint ami mind merőben értéktelen, érvénytelen és hiábavaló az idvezülés tekintetében (3₆₋₂₆). Ezzel az igazsággal szemben a judaisták áltató okoskodása dugába dőlt.

*

Izgató üzelmeik során azt is hánytorgatták azok a judaisták, hogy a *törvény szerint* ők és elvtársaik az *ősi örökösök*, mert ők már a Krisztus előtt Isten fiainak hivattak (Dt 32₁₉ v. ö. ACs 2₃₉ 3₂₅ R 15₈), míg a pogányok, illetve a pogányokból lett keresztyének csakis a Krisztus által, az Őbenne vetett hit és a reá való — εις Χριστόν — keresztség folytán jóval később jutottak az örökséghez. Ebből aztán azt következtették és azzal nyugtalanították a pogányokból megtért hívőket, hogy az ígéretörökség elnyerése nemcsak hogy összeegyeztethető a törvény érvényének elismerésével és a peritomé felvételével, sőt mulhatatlanul szükséges is, hogy amennyiben a pogányokból lett hívők a született zsidókból megtért hívőtársaikkal egyenlő jogú örökösök óhajtanak lenni, annyiban vessék alá magukat azoknak a külsőleges követelményeknek, amelyeknek a zsidókból lett keresztyének már eleget tettek. Ezt az első tekintetre csupán zavargás szításául fölvetett tételt olyan vitatható kérdésnek tekintette az apostol, hogy annak megvilágításául szükségesnek tartotta kifejteni az örökösnek az örökséghez való viszonyát. Igazolja tehát, hogy amilyen viszonyban van egymáshoz az ígéret és a megvalósulás, éppen olyan viszony van a pátriárkai ígéret szerint elnyerendő örökség és az arra jogosult örökösök között. A galatai gyülekezeteknek zsidókból és pogányokból megtért tagjai, úgyszintén az egyetemes keresztyénség hívó

tagjai egyetemlegesen és egyenként megannyi örökösök, akik nem törvény cselekedeteiből, hanem egyedül Krisztusban való hitből birják a nekik szánt örök lelki javakat. Ami most már a hit eljövetele, azaz a Krisztus váltságténye előtt eltelt időtartamot illeti, az, mint az emberiség vallási fejlődésének korszaka hasonló a kiskorúsági állapot idejéhez, amelyben élt úgy a zsidóság, mint a pogányság, szóval az emberiség a Krisztus előtt. Képilegesen szólva: „Ameddig az örökös kiskorú, semmiben sem különbözik a szolgától, jóllehet ura mindennek, hanem gyámok és gondnokok alatt van az apától előre megállapított ideig“ (4_{1 2}), azaz, ha az apa az ő örökösül rendelt fiának, a kiskorúsági állapotában, vagyona valamelyes részét odaajándékozza, vagy haszonélvezetül rendelkezésére bocsátja: ezáltal az a kiskorú fiú még nem lesz az összes apai vagyon örökösévé, mert személyileg is, jogilag is apai hatalom alatt marad, az apa pedig továbbra is az összes javak ura, mindaddig, míg nagykorúvá leendett fia az egész vagyon örökébe léphet. Alkalmazva ezt a hasonlatossági tételt a zsidókra, nyilvánvaló, miszerint az által, hogy ők Krisztus előtt a fiúság, a dicsőség, a szövetségek, a törvényadás, az istentisztelet és az ígéretek kiváltságaiban részesültek (R₉), még mindig a kiskorúság szolgai állapotában, a bűn és a törvény alá voltak zárva; ez idő alatt törvény alatt vétkeztek, törvény által is ítéltettek meg (R 2₁₂), avégett, hogy törvény nélkül, kegyelemből nyerjék el a hívők az ígéretet a Jézus Krisztusban hívés által (G 3_{13 22 k}). Viszont a pogányok, akiknek írott törvényök nem volt, de a szivökbe volt írva a törvény cselekvésének tudalma, természetsszerűleg cselekedték a törvény dolgait és önmaguk voltak maguknak a törvénye (R_{2 14 15}), és elméjük, szivök elsötétülése miatt az Isten igazságát hazugsággá változtatták (R 1₂₅). Az emberiség egyetemes kiskorúságának, valláserkölcsi éretlenségének állapotát igazolja az a fonák eljárás, amely szerint a zsidók külső áldozatok, törvényszabta holt cselekedetek teljesítése által akarták megszerezni az Istennel való kiengesztelődést, viszont a pogányok az igaz Isten ismeretének hiánya folytán holt bálványoknak szolgáltak, amik mind erőtelen, gyarló elemek és képtelenek eljuttatni az igazság birására. A zsidók vallási ténykedései és istentiszteleti gondolatai az érzékelhető, anyagi világ elemeihez, a naphoz, holdhoz, földhöz fűződtek: ünne-

peiket a hold, szombatjukat a nap forgása, áldozati törvényeiket az anyagi veszendő tárgyak minősége szerint rendezték, viszont a pogányok még ennél is mélyebbre süllyedve, a halhatatlan Isten dicsőségét elváltoztatták a halandó embereknek, madaraknak, négy lábú állatoknak és csúszómászó férgeknek kifaragott ábrázatára (R 1₂₃). Az érzékelhető világ emez anyagi elemeinek (στοιχεία του κόσμου) igája alá vetette Isten a pogányokat és a zsidókat is egyaránt, úgy-hogy mind a pogány polytheismus, mind a zsidó monotheismus rohamosan sorvadó, halódó, elárvult intézménnyé vált az emberi bűn és romlottság miatt egészen odáig, amikor elérkezett az idő teljessége τὸ πλήρωμα τοῦ χρόνου. Ez volt az a határvonal, amelynél megvalósult az Isten üdvakarata az által, hogy az Ő Fiát e világba elbocsátotta és általa a bűn és törvény alá zárt zsidókat a világ elemeinek szolgaságában silylődő pogányokkal együtt megváltotta és mint megváltottakat nagykorú fiaivá fogadta (υιοθεσία), szívőkbe az Ő Fiának szent Lelkét kiárasztotta és ezzel a szolgaságból való megszabadítás tényét végrehajtotta. Így lett az atyának eszmeileg örökös kiskorú fia valósággal jogosult nagykorú örökössé, de nem a törvény és annak holt cselekedetei, vagy éppen a peritomé fölvétele által, hanem egyedül Isten ingyen kegyelméből az ő szent Fiában való hit által. A megigazulás üdv-tényének áldásaiban való részesülésnél tehát a zsidóból lett hívőnek semminemű előnye vagy kiváltsága sincs a hívővé lett pogány felett, mert az üdvterv megvalósulása Isten eleve végzésén alapul, amelynél nincs személyválogatás, sem semmiféle emberi korlátozás.

*

A judaisták hitelvi színezetű fondorkodásainak és csalárd hitegetéseinek az isteni kinyilatkoztatás lelki fegyvereivel való győzedelmes elhárítása kapcsában felszólítja az apostol a galátákat, hogy a Krisztus kereszthalála által szerzett *lelki szabadságban*, a mózesi törvénytől, peritométól és a világ elemeitől teljesen mentes erkölcsi épség állapotában, szóval az általa hirdetett evangéliom örök igazságaiban tántoríthatatlanul álljanak meg, tartsanak ki és amiképen ő cselekedett az evangéliomi szabadság ellen áskálódó hamis judaistákkal szemben (2₄ 5), azonképen tegyenek ők is, és egy szempillantásig se engedjék magokat újból, ismét a szolgaság járma alá haj-

tatni, sőt inkább a szivökben lakozó szent Lélek munkája által létrehozott, irányított, fegyelmezett és céltudatos élet tényeiben valósítsák meg a Krisztus-hitből eredő lelki és erkölcsi szabadságot (5₁₋₁₈).

Ez a paränetikus emlékeztetés lényegileg szintén védekezés és óvás a judaisták morálja ellenében, amely a galaták becsületes jellemét megrontani, erkölcsi javaikat elidegeníteni törekedett. Rámutat tehát az apostol arra a veszedelemre, amely a törvény igája alá görnyesztés folytán fenyegeti a hívő lelkeket: „Ime, én Pál mondom néktek, hogy ha körülmetélkedtek, Krisztus néktek semmit sem használ“ (5₂), azaz: ha ti a hit mellett és azon kívül még a mózesi törvény által kívánt cselekedeteknek teljesítésére is gondoltátok, sőt arra még súlyt is helyeznétek, úgyhogy az idvességetek elnyerésénél a cselekedeteknek és éppen a zsidójegy hordozásának is érdemszerző hatályt tulajdonítanátok, amire titeket a judaisták rábeszélni igyekeznek: akkor a Krisztus kereszthalálának megváltói áldásában nem részesültök, akkor a Krisztus hiába halt meg rátok nézve. E lelki javak elvesztésével egyidejűleg rabszolgákként oda görnyednétek az egész törvény járma alá, végképen elszakíttatnátok a Krisztussal való élő lelki közösségtől, kiesnétek a kegyelem állapotából és belezuhanátok a kárhozat poklába (5₂₋₄).

A hithű galaták lelki idvessége megóvásáért vívott eme hősiek harc győzedelmének és az evangéliom igazsága mellett való állhatatos megmaradásuknak reménységében levele berekesztése előtt még egyszer ismételtlen megjeleníti szemök előtt az apostol a probléma jellegzetes körvonalait és lényegét, tömör szövegezésű mondatokban vetítve elibök az eddig tanusított hithűségök áldását, az ellenök intézett gonosz üzemeket, a megmentésükre irányuló atyafiúi buzgalmát és felizgatott kedélyhangulatában fanyar kifakadással illeti az izgató judaistákat. „Szépen futottatok“, kedvező és biztató előhaladás jelei mutatkoztak nálatok és most úgy látszik, mintha megtorpantatok volna a pályán, amely pillanatot felhasznál a ti ellenségetek (τις), hogy feltartóztasson titeket az igazságnak való engedelmisségben. De bárki legyen is, vagy akárkik legyenek is azok, akik titeket hitegetnek, csábítgatnak és mindenféle hiábavalósággal kecsegtetnek, álljatok meg a szabadságban és egyedül arra hallgassatok, annak engedel-

meskedjeteK, aki titeket kegyelmébe bévett és elhívott (4₈ v. ö. 1₁₆). Ti szabadságra hivatlatok el: szeretettel szolgáljatok egymásnak; lélek szerint éljeteK, a test kívánságait ne teljesítéteK. Ha az Isten szent Lelkének indítása és vezérlése szerint cselekeszeteK, betöltíteK az egész törvényt a szeretet szolgálataában. Ne tévelyegjeteK, a jó cselekvésében meg ne lan kadjatok, cselekedjeteK a jót mindenek iránt, főképen a veleteK legbensőbb lelki közösségben élő hitsorsosaitok iránt. A Krisztus kereszthalálának kegyelmi tényében való lelki megnyugvással és az evangéliom ellen indított mindennemű ostrom felett győzedelmeskedő hit bizonyosságával int búcsú-üdvözlést a galatákhoz, akiket az Úr Jézus Krisztus kegyelmébe ajánl (6₁₈).

*

*

*

Amily diadalmasan védelmezte és megmentette az *apostol* a Krisztus kereszthaláláról szóló evangéliom épességét és igazságát: éppen olyan bátorsággal és lelkiismereti meggyőződéssel szállott síkra az *ő személye és egyénisége* ellen is ólálkodó és a hívek között folytonosan izgágálkodó tévtanítókkal szemben. Ezeket az embereket nem lehet a jeruzsálemi őskeresztyén gyülekezet küldötteinek tekinteni², mivel ilyen nézet mellett a Jeruzsálemben működött Jakab és Péter oszlopapostolok szintén úgy tűnhetnének föl, mint akik — legalább hallgatólagosan — egyetértettek volna a Pál apostoloskodása ellen indított kritikai ostrom gondolatával. Azok a zavar csináló judaisták általában a Krisztus és az ő evangélioma esküdt ellenségei, Pál gyűlölői és a zsidó hagyományok elszánt koryphaeusai közül kerültek ki. Az apostol rendszerint többes számban, de nevök említése nélkül szól róluk (τινές 1₇ 4₁₇ 5₁₂ 6_{12 k}) és amikor singularis jelzést használt is (5₁₀ ó ταρασσων ύμάς), távolról sem gondolhatott valamelyik tekintélyes egyéniségre, vagy éppen Péter apostolra, aki őt „a mi szeretett atyánkfia“ (ó ἀγαπητός ήμων αδελφός 2Pt 3₁₅) néven emlegeti, hanem mindig határozatlan számú izgatók üzemait ostromozza, akik nemcsak a pogánymisszió ügyét, hanem magát Pált is személyileg támadták és elgáncsolni iparkodtak.

² Holsten C., Inhalt und Gedankengang des Briefes an die Galater. Rostock, 1859. 7. l.

Úgy szól róluk, mint akik tisztességtelen módon lopózkodtak be a galaták közé és azon mesterkednek, hogy a becsületes, jámbor hívőket az apostoltól és a többi hívő gyülekezetektől elszigeteljék, hogy így magokra hagyatva, az evangéliom ellenégeinek kegyére és támogatására szoruljanak (4₁₇). Gonosz szándékuk megvalósítása végett behálózzák és sátáni módon kísértik, csábítják a híveket az igazságtól való elpártolásra (3₁ 5₇), sőt vakmerőségükben kényszerítik is őket, hogy vegyék föl és hordják testükön a zsidójegyet (6₁₂ k). Ellentétben a hívőkkel, akiket Ábrahám fiainak és örököseinek tart: a tévtanítókról symbolikus kifejezéssel azt mondja, hogy ők csak amolyan testi vonatkozásban mondhatók a patriarcha fiainak, mint ahogy Ismael a Hágár szolgáló fia is az volt, akiről az írás szerint Sára, a hitese feleség azt mondta férjének, Ábrahámnak: „dobj ki azt a szolgálót fiastul együtt, mert a szolgálónak a fia nem fog együtt örökölni a hitvestársnak a fiával“ (4₂₉ k). A törvény külsőségeihez ragaszkodó és azokat a hívő keresztyénekre ráerőszakolni törekvő zsidóskodó alapostolok is ilyen Hágár ivadékok, ismaeliták, akik kének módjára bealattomoskodtak a keresztyén gyülekezetekbe, de jogtalanul nevezik magukat atyafiaknak, mert valójában még a zsidók között is a legrosszabb fajtából valók, minthogy gúnyolódó beszédeikkel, gyanúsításaikkal és rágalmasaikkal üldözőbe vették közelebből a galatiai keresztyén gyülekezetek alapítóját és háborgatják, zavarják szüntelen a Krisztus nyáját (1₇ 2₄ 5₁₀). A galatáknak úgy kell bánni ezekkel a tolakodó elemekkel, mint ahogy követelte urától Sára: nem bosszúból, vagy haragos gyűlölettel, hanem az igazság megóvása és az idvesség háborítatlan öröklése végett odábbítani kell őket, hogy a szolgáló magzatai ne zavarják és csúfolják többé a jogos örökösöket (4₂₉₋₃₁).

Az apostol működésének megghiúsítására és saját tévelygésök ügyvélt helyességének bizonyítgatására érv gyanánt azt is hangoztatták azok az emberek, hogy Pál gyenge jellem, elvetlen és következtelen, mert bizonyos esetekben megengedhetőnek, más esetekben pedig szükségesnek tartotta a zsidójegy felvételét és csupán a galatáktól kívánta meg szigorúan a mózesi törvény elvetését. Hivatkoztak a görög pogány apának és a hívővé lett zsidó anyának fiára, Timotheusra, akit Pál, missziói munkatársául való felvétele előtt saját maga

látott el a zsidó jeggyel (ACs 16₃). Ez a körülmény a Pál elveivel és jellemeivel csakugyan ellentétben levőnek tűnhetett föl, amiért is a Lukács erről szóló leírását sokan (így Baur és Zeller) téves közlésnek minősítik. Ámde Pál ezzel a cselekedetével csakis a zsidók megbotránkozásának akarta elejét venni az által, hogy mindenektől szabad lévén, magát szolgaságra adta, hogy minél többeket nyerjen meg; így lett a zsidóknak úgyszólván zsidó, hogy a zsidókat megnyerje, a törvény alatt levőknek pedig, noha maga szabad volt a törvénytől, törvény alatt levő, hogy a törvény alatt élőket megnyerje a Krisztus evangéliomának (1 Kor 9₁₉ kk). Ez a kivételes eljárása azonban nem a már akkor is zavargó judaista képmutatók és ámítók kedvéért, sem nem a Timotheus lelki idvességének bizonyosabb elnyerhetése érdekében, nem is a peritomé szükségességéről szóló zsidós dogmához való alkalmazkodásból, avagy éppen következetlenségre valló engedékenységből, hanem tisztán és kizárólag az evangéliumi missziónak a zsidók között is minél nagyobb területeken elérni szándékolt eredményeire való tekintetből történt. Pál nevezetesen kezdettől fogva egész missziói pályáján mindig szilárdan megmaradt a mellett az alapigazság mellett, hogy az ember nem igazul meg a törvény cselekedeteiből, hanem csak a Krisztus Jézusban való hit által (G 2₁₆). Ez volt a dogmája a timotheusi esetben is,³ amikor tudniillik tekintet nélkül a talmudi kánonra: „partus sequitur ventrem“, a már keresztyén Timotheust az evangéliumi missziónak a zsidóklakta vidékeken minél nagyobb kifejtetése céljából zsidójeggyel látta el. Erre az esetre tehát hiába mutattak rá a judaisták, mert hogy Pált engedmények nyújtásával, megalkuvással és lagymatag magatartással meggyanúsítani nem lehetett, azt nyilvánvalóan bizonyítja a Titus esete. Ez akkor történt, amikor Pál apostol az 50. évben Barnabással és az antiochiai presbiterekkel az első egyetemes jellegű keresztyén zsinaton Jeruzsálemben megjelent és magával vitte a hellén

³ Találónan mondja Erasmus a VII. Kelemen pápának ajánlott „in Acta Apostolorum paraphrasis“ (Basileae 1524) című munkájában (a 80. lapon): „Paulus Timotheum sibi adjunctum circumdedit, non quod crederet circumcisionem conferre salutem, quam *sola fides* adferebat: sed ne quid tumultus oriretur a iudaeis, quorum in illis regionibus erat magna multitudo...“

Titust is, aki később állandóan hűséges tanítványa, megbízott munkatársa volt. Itten lobbant lángra a peritomé-harc, amelynek evangéliomi szellemű győzedelmes lefolyása és dicsőséges eredménye fényesen igazolta a Pál által hirdetett törvényt, igazi, eredeti evangéliom isteni erejét, egyedüli, feltétlen érvényét. Ennek a győzedelemnek egyik nevezetes mozzanata volt az, hogy azok a hamis judaisták, akik a pogányokból megtért összes keresztyéneket a peritomé felvételére kényszeríteni megkísérelték, most a még Pállal együtt levő hellén Titust sem merészték a peritomé felvételére kényszeríteni, pedig tudták, hogy ha ez a dolog sikerülhetett volna, akkor ezzel olyan hatalmas fegyver jutott volna a kezökbe, amellyel Pálnak bármely későbbi védekezését, vagy ellenállását egy csapásra megghiúsíthatták volna. Az egész peritomé históriánál a páli állásfoglalás lényege az, hogy a Krisztusban hívő embernek egyáltalában nincs szüksége arra, hogy külső jegyek, vagy jelek felvétele és bárminemű cselekedetek teljesítése által igyekezzék megszerezni az idvességet, sőt ellenkezőleg ily módon és ilyen eljárás folytán hiábavalóvá, értéktelenné válnék a Krisztus bűnt engesztelő, helyettesítő kereszthalála és az egyedül hit által, kegyelemből elnyerhető bűnbocsánat és örök élet, azaz a megigazulás.

Levelének befejezéséhez közeledtével ismételten, szinte kérlelhetetlen indulatossággal fordul a történeti tényeket elferdítő és az igaz hitben gyarapodásnak indult galatákat megtéveszteni igyekvő csalárd judaisták ellen, akik minden erőszakkal azon vannak, hogy a pogányok és a pogányokból megtért keresztyének a zsidójegy felvétele által juthassanak el az ábrahámi ígéret örökségéhez. Mit beszélnek néktek galáciai atyámfiai azok az idegen vándorprédikátorok? ime, én, Pál, mondom néktek, és ezt a hozzátok intézett intő szavamat halljátok és tartjátok is meg, hogy *ἐὰν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει* ha a peritomét felveszitek, Krisztus néktek semmit sem használ, nemcsak az én eddigi munkámvész kárba, hanem mindaz az üdvjő, amiben a Krisztustól részesültetek és az örökkévalóságban részesülnétek (5₂). Hát ahhoz mit szóljak, hogy ezek a zsidók azzal a hazugsággal áztatnak titeket, hogy én még peritomét hirdetek (5₁₁). Hiszen, ha én akár közöttetek, akár bárhol másutt ilyen valótlan és képtelen cselekedetre vetemedném, csupán azért, hogy az igazság rovására azoknak

a tévelygő embereknek a tetszését megnyerjem: akkor én nem volnék a Krisztus szolgája (1₁₀); aztán meg ebben a feltételezett, de meg nem történő esetben miért üldöznek ők engem, amikor a peritomé hirdetése folytán megszűnnék a kereszt botránya, azaz a Krisztus kereszthaláláról szóló evangéliom hirdetése miatt nem botránkoznának meg többé a zsidók, hogyha egyszermind a peritomé is törvényszerű érvényre jutna. Ámde azok a zsidók mindezen megfontolás ellenére is még mindig üldöznek engemet és az evangéliomot, amelyet ti hívó lélekkel elfogadtatok. Láthatták tehát a galatiai atyafiak, hogy az evangéliom ellenségei és Krisztus káromlói csak akkor hagytak volna nyugtot nékik, ha fölvtették volna a zsidójegyet és ez által az egész mózesi törvény járma alá görnyedtek volna (5₃). Ez a végzetes színváltoztatás azonban szerencsére nem történt meg (1₆ 5₃); némelyekben ugyan megvan a hajlandóság arra, hogy a mózesi törvény közreműködésével keresik a megigazolást (4₉ 21 5₄), a zsidók ünnepeit is kezdik megtartani (4₁₀), de a zsidók lélekhalászása még csupán a zaklatás, izgatás és háborgatás terén mozog és az egész ügy jó útra terelhető s a Krisztus evangéliomának épisége megmenthető (5₂₆₋₂₉ 4₁₂₋₂₀). E végből küzdött az apostol lelke feláldozásával a szent ügy sikerének biztosításáért és egészen menthető, sőt érthető és indokolt az ő búsult gerjedése, amely őt a zsidó szédelgők vakmerő bujtogatása ellenében ilyen keserű kifakadásra indította: ὄφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς. (5₁₂). Ha ugyanis azok azt a babonás nézetet vallják és terjesztik, hogy a peritomé egyéni szentséget és boldogságot szerez: ám menjenek el ennek az esztelen szertelenségnek a végső pontjáig és cselekedjenek úgy, mint a Kybele papjai. Erre aztán talán kijózanodnának és az igazság útjára térnének.

*

A galatiai probléma harmadik tétele a *Pál apostol tisztének, tekintélyének, erkölcsi épségének megóvása*. Ő egyénileg mindig a legmélyebb alázatossággal szólott magáról, annyira, hogy magát egy ízben (1 Kor 15₈) ἑκτρομα-nak nevezi, mint aki a saját megítélése szerint nem méltó arra, hogy apostoli megbízást töltsön be: mindamellet valahányszor oka volt rá, mindannyiszor elszánt önérzettel és bátorsággal megvédél-

mezte Krisztustól nyert apostoli elhívásának és méltóságának igaz voltát, úgyszintén meggyőződéses, öntudatos apostolkodásának teljes függetlenségét. Ezt cselekszi ezúttal úgy a galaták érdekében, mint a tévtanítókkal szemben, főképen azonban a Krisztus evangéliomának ügyéért.

A levél nyomán ide vonatkozólag most három pont megvilágítására szorítokozom.

a) 1₁₈₋₁₉. Annak igazolása végett, hogy az Úr hívó szavára történt megtérése után bármiféle emberi közreműködés, ráhatás, vagy tanítás teljes mellőzésével *egyedül a Krisztus kinyilatkoztatásából nyerte az apostoli megbízatására vonatkozó minden értesülését*, tudományát és útmutatását: hivatkozik arra, hogy arábiai és damaszkusi előzetes lelki elmélyülése és előkészülése után három esztendő multával ment fel, illetve tért vissza Jeruzsálembe, hogy személyesen megismerkedjék Péterrel (ιστορησαι Κηφᾶν) és nála, vagyis a vele való társalognak végett a közelében (πρὸς αὐτὸν) maradt tizenöt napig. Ennek a látogatásnak megemlékezésével az apostol egyszerűen azt igazolja, hogy mint Jézus által elhívott és az Ő evangélioma szolgálatára rendelt apostol óhajtott személyesen látni és társalkodás útján közelebbről megismerni Pétert és ezért maradt ott a körében 15 napig. Ennyiből áll az egész dolog. Nosza azonban előkerekednek az ellenfelek és elkezdik terjesztgetni róla azt az álhírt, hogy mielőtt apostoloskodását megkezdette, sorra járta a Jeruzsálemben található oszlopapostolokat, elsőrenden is Pétert; még pedig azért, mert az apostoli munkakör felől tájékozatlan volt és a már gyakorlott apostoloktól kért és szerzett útmutatást teendőire nézve. Azok el is látták őt a szükséges ismeretekkel és útbaigazítással, aminek folytán irántok lekötelezettnek, hozzájok alkalmazkodónak kellene lennie, ő azonban a sikerei láttára elbizakodva, csupa ellenzékieskedésből egészen mást hirdet, mint amit a jeruzsálemi anyagyülekezet vezető férfiai és tagjai körében látott, hallott és tapasztalt.

Ily szándékos rágalmozás cáfolatául Pál minden részletesebb védekezés mellőzésével, de annál határozottabban csakis annak a körülménynek megemlézésére szorítokozik, hogy ő Jeruzsálemben ama 15 napi tartózkodása idején az apostolok közül Péteren kívül mást nem látott — ἕτερον δὲ τῶν ἀποστόλων οὐκ εἶδον —, hanem csakis Jakabot az Úr atyafiát látta (19. v.).

Hogy pedig ezen a két tekintélyes emberen kívül senki mással nem találkozott, nem ismerkedett, azt esküvel is kész megerősíteni az apostol: ime, Isten a tanubizonyuságom — úgymond —, hogy nem hazudom (20 v.). Ebből megérthették az ellenfelek, hogy Pál egyáltalában nem volt rászorulva arra, hogy a Péterrel és Jakabbal való személyes megismerkedés alkalmával az evangéliumi misszió lényege felől tudakozódják, annál kevésbbé pedig, mert ő közvetlenül a Krisztus elhívása folytán lett apostol és még mielőtt csak hallotta volna is, hogy kik azok az előtte már apostoli hivatást betöltő férfiak, illetve még mielőtt találkozott volna is velök, ő már teljes mértékben és világosan tudta, ismerte a hivatását és nem volt ráutalva arra, hogy azoktól kérjen vagy várjon oktatást, akiknek minden beleszólása, ajánlása, vagy bárminemű közreműködése nélkül, közvetlen elhívás szerint lett a Krisztus apostolává.

β) 2₁₋₁₀. A judaizáló pártvezérek hamis támadásai ellenében igazolja továbbá Pál, hogy az ő független, önálló apostoli méltóságát a jeruzsálemi oszlopapostolok elismerték, őt magukkal mindenben *egyenlő jogú apostoltársok*úll fogadták és ezt a tényt kézfogással megerősítették. Ez abból az alkalmából történt, amikor ő a jeruzsálemi első látogatása után 14 és így a megtérése után 17 év multával már nem egyedül, hanem Barnabás és Titus kíséretében látogatást tett, még pedig nem a mások tanácsára, sem nem a pogányok között már odáig kifejtett eredménydús működésének ismertetése, vagy éppen igazolása, sem nem körültekintés, tájékozódás vagy valami egyéb körülmény indokából, hanem κατὰ ἀποκάλυψιν Isten Lelkének sugallatából. Itt és ekkor az első keresztyén anyagyülekezet tagjainak előterjesztette, azaz tudomásukra juttatta azt az evangéliomot, amelyet a pogányok között idáig hirdetett és most is hirdet. Ugyanezt közölte privatím a tekintélyes egyéniségekkel κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς δοκοῦσιν, akik természetesen nem a judaisták, még nem is a gyülekezet presbiteri, hanem maguk az oszlopos férfiak, t. i. Jakab az Úr atyafia, Péter és János apostolok voltak. Ezt az előterjesztést azért tette meg, hogy világosan és egyetemlegesen nyilvánvalóvá legyen, hogy vajjon nem hiába fut-e, vagy futott-e, azaz a működése nem haszontalan, értéktelen erőlködés-e, mint a judaisták állítják. És mi történt? Az, hogy az általánosan el-

ismert tekintélyű apostolok a Pál közléseihez semmit sem adtak hozzá, οὐδὲν προσάθευτο, azaz amikor elbeszélte, hogy a Krisztustól reá bízott evangéliomot mily lélekkel és eredménnyel hirdette s mennyi jeleket és csodákat cselekedett az Isten ő általa a pogányok között (ACs 15₁₂): azok a jelenvolt tekintélyek semmiféle észrevételt, megjegyzést, vagy kifogást nem tettek, sőt ellenkezőleg: belátták és elismerték, hogy Pál nem önfejűleg lépett föl a pogányok hittérítőjéül, hanem Isten akaratából és a Krisztus rendeletéből hirdeti a pogányoknak ugyanazt az evangéliomot, amelyet Péter hirdet a zsidók között (1₁₇ 8). E tény alapján az ő apostoli küldetése, hivatásos felkészültsége és működésének áldásos eredményei igazolásául jobbkezüik nyújtásával pecsételték meg az ügyközségi frigyét. Ez a helyzet és tényállás tiszta tüköre, amelybe ha beletekintenek a judaisták, kénytelenek beismerni, hogy a Pál tekintélyének lealacsonyítására és szavahihetőségének lerontására kieszelt híreszteléseikkel a józanabb belátású galaták előtt szégyent vallanak.

γ) 2₁₁₋₂₁. Folytatólagosan még az ellenfeleinek azt az alatomos becsmérést cáfolja meg Pál, mintha ő csak amolyan másodrendű vándor misszionárius volna, akit nem kell komolyan venni, mert az apostolok sem értékelik az elvi állásfoglalását és tanítását. Az apostol ide vonatkozólag közli a galatákkal azt a ténykörülményt, amely némelyek nézete szerint időileg a jeruzsálemi zsinat után, mások szerint jóval előbb t. i. még az ő első missziói útja után és a jeruzsálemi zsinat előtt, de mindenesetre megtörtént a szír fővárosban Antiochiában. A jeruzsálemi zsidókból lett keresztyének közül ugyanis az üldöztetés elől sokan Antiochiába menekültek és ott a Barnabás és Pál vezetése mellett gyülekezetet alapítottak, amelyhez a pogányok közül megtért hívek is hozzácsatlakoztak, megalakítván a később szép fejlődésnek indult egyházat, amelynek tagjait nevezték először keresztyéneknek (ACs 11₂₆ 13₁). Ennek a gyülekezetnek a tagjai a jeruzsálemi hittestvérekkel élénk és szíves érintkezésben voltak és így látogatott el oda Péter apostol is. Ottan időzése alatt minden aggályoskodás nélkül gyakorta résztvett olyan étkezési összejöveteleken és asztaltársaságokban, ahol az antiochiai gyülekezetnek született pogányokból megtért hívő tagjai is résztvettek. Ezzel túltette magát a mózesi ételparancsok rendelé-

sein és ügyet sem vetett arra, hogy zsidó embernek más nemzetbelivel barátkozni tilos (ACs 10₉₋₁₆ 28 11₃₋₁₂). Péter eme viselkedése a Pál elvi nézetével és meggyőződésével teljesen megegyezett és evangéliomi alapon nem is lehetett volna ellene kifogást emelni. Ámde nemsokára a Jakab környezetéből, Jeruzsálemből szintén elmentek néhányan — τίvés — Antiochiába (G 2₁₂) állítólag látogatás ürügye alatt, voltaképpen pedig azért, hogy kikémleljék az ottani hívők evangéliomi szabadságát és hogy megtapasztalják, mi járásban van Péter az antiochiai atyafiaknál? Ezek a névtelen emberek ugyanis a később izgágálkodó judaisták előhírnökei voltak (G 2₄ ACs 15₁). Amint egy alkalommal Péter apostol ezeknek a váratlan és hivatlan vendéglátogatóknak a jövetelét észrevette, illetve arról értesült: azonnal színt változtatott, gyáván megfélemlülten félrehúzódott és a zsidókból és pogányokból megtért hívek vegyes gyülekezetével idáig fenntartott hittestvéri barátságos viszonyt megszakította, abbahagyta, mert megijedt a zsidóktól (φοβούμενος τοὺς ἐκ περιτομῆς 2₁₂), illetve azoktól a zsidókból lett hívőktől, akik a hagyományos szokásokhoz alkalmazkodva éltek és öröklött nézetükhöz képest képtelenségnek tartották azt, hogy a zsidó, vagy akár a zsidóból lett keresztyén a pogányokkal, vagy akár a pogányokból lett keresztyénekkal egy asztalhoz üljön. Nos, Péternek ezt a viselkedését az antiochiabeli többi zsidó születésű gyülekezeti tagok magukra nézve kötelező példaadásnak gondolták és ezt a péteri eljárást utánozva, szintén visszahúzódtak a pogányokból lett hittestvéreik asztaltársaságától, úgyhogy ennek folytán valóságos különválás, kettészakadás veszélye fenyegette a már fejlődésnek indult zsenge keresztyénséget, annyiival inkább és főképpen amiatt, mert még a nagy tekintélyű Barnabás, a Pál buzgó és eredményes munkatársa is megingott és a Péter apostoli tekintélye nyomán félrevezetett többi zsidókból lett atyafiakkal együtt tartva, hátat fordított a pogányokból megtért antiochiai keresztyén hitrokonok asztaltársaságának.

Pál rögtön felismerte a Péter ballépése következtében beállott zavaros helyzet tarthatatlanságát és tisztán elvi alapon, őszinte tárgyilagossággal megállapította, hogy a Péter apostol viselkedése e jelen esetben nem egyéb, mint ὑπόκρισις képmutatás, amelynek jóvátétele, helyreigazítása és az evangé-

liomi szabadság egyetemleges biztosítása végett nyomban teljes önállósággal és határozottsággal síkra szállt. „Amikor láttam — úgymond —, hogy nem egyenesen járnak az evangéliom igazsága szerint, mondám Péternek mindnyájok előtt: Ha te zsidó létedre pogány módra élsz és nem zsidó módon: miként kényszeríted a pogányokat, hogy zsidóskodjanak?” (2₁₄). Ebből nyilvánvaló, hogy Pál a Péter apostol és képviselő társai elvtelen magatartását az evangéliom igazságával ellentétben elkövetett ingadozásnak jelentette ki, amely cselekedet ellen nem amúgy négy szem között, hanem a gyülekezeti tagok előtt ünnepélyes protestációt emelt és appellált az írott kinyilatkoztatás bizonyosságtételére, amelynek végső és döntő tétele az, hogy az ember nem törvény cselekedeteiből, hanem a Krisztusban való hitből igazul meg (2₁₆). Pálnak a Péter apostol érthetetlen következetlensége és sajnálatos hypokrizise ellen intézett tárgyilagos megróvása megmentette az egyetemes keresztyénség törvénymentes lelkiismereti szabadságának elvét, viszont igazolta azt, hogy az ő apostoli tekintélye és méltósága teljesen önálló, független, rendíthetetlen.

*

A galatai problémának eme vázlatban felmutatott főbb pontjai a Pál apostol világos tanítása és határozott kijelentése ellenére újból és újból felszínre kerültek a keresztyénség történelmi fejlődése folyamán, sőt — mutatis mutandis — még mindig foglalkoztatják az egyetemes egyház egyes alkotó felekezeteinek exegetáit, dogmatikusait és apologetáit. Az Isten láthatatlan lelki országának látható földi üdvintézményében, azaz a keresztyén egyházban akkor fog megvalósulni az igazi hit egységének és a szentek egyességének boldogító nagy gondolata, amikor többé már semmi vonatkozásban sem lesz vita tárgya — a galatai probléma.

IRODALOM:

Luther, In epistolam Pauli ad Galatas commentarius 1519 (Luther's Werke 2. Bd. Weimar, 1884); *Luther*, In epistolam Pauli ad Galatas commentarius 1531 (1535) (Luther's Werke 40. Bd. II. Abt. Weimar, 1914); *Calvin*, Opera omnia (Corpus Reformatorum Vol. 78. Brunsvigae, 1892); *Sieffert*, Der Brief an die Galater. Göttingen, 1899; *B. Weiss*, Die Briefe an die Galater etc. Leipzig, 1902; *Th. Zahn*, Der Brief des Paulus an die Galater Leipzig, 1907; *Lightfoot*, St. Paul's epistel to the Galatians London, 1892; *Farrar*, The life and work of St. Paul London, 1888; *Mc. Neile*, St. Paul, his life, letters and christian doctrine Cambridge 1925; *Erdős József*, Újszövetségi bevezetés, Pápa, 1911; *Masznjik Endre*, A galatákhoz írott levél. Pozsony, 1895.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁR

13245 / 1058

A Debreceni Tisza István Tudományos Társaság I. osztályának kiadványai

I. KÖTET.

	Pengő
1. sz. <i>Oláh Gábor</i> , Petőfi Sándor. 1923.	—50
2. „ <i>Zsigmond Ferenc</i> , Mikszáth írói egyénisége mint kortörténeti dokumentum. 1923.	—80
3. „ <i>Kölcsey Sándor</i> , Emlékbeszéd gr. Tisza István felett. 1923.	—40
4. „ <i>Huss Richard</i> , Der Name der Germanen	2.—
5. „ <i>Leffler Béla</i> , Az újabb svéd líráról. (Strindberg, Heidenstam, Fröding, Karlfeldt.) 1923.	—60
6. „ <i>Mitrovics Gyula</i> , Az egység és sokféleség esztétikai elve Az Ember Tragédiájában. 1924.	—50
7. „ <i>Iványi Béla</i> , Debrecen és a budai jog. 1924.	1.50
8. „ <i>S. Szabó József</i> , Műveltségi állapotok, főként az iskolázás Debrecenben a reformáció korában. 1924.	1.40
9. „ <i>Tankó Béla</i> , Kant Immanuel születésének 200-ik évfordulójára. 1924.	—70
10. „ <i>Barabási Kun József</i> , Gr. Tisza István és a tudomány	—70

II. KÖTET.

1. sz. <i>Révész Imre</i> , A magyar protestantizmus tudományos történetírása. 1924.	—80
2. „ <i>Tóth Lajos</i> , A jogképesség a magyar általános polgári törvénykönyv tervezetében. 1925.	1.20
3. „ <i>Mitrovics Gyula</i> , Arany János esztétikája. 1925.	1.—
4. „ <i>Marton Géza</i> , Vétkekességi elv-okozási elv. 1926.	2.—
5. „ <i>Lósy-Schmidt Ede</i> , A hortobágyi kőhid építése Debrecen város mátaí pusztáján. 1926.	3.—
6. „ <i>Császár Elemér</i> , Arany János képzelete. 1927.	1.—
7. „ <i>Leffler Béla</i> Lagerlöf Zelma. 1927.	2.20
8. „ <i>Josephus Salánki</i> , De codice Ovidii et Horatii colligato Debreceniensi. 1927.	—60
9. „ <i>R. Kiss István</i> , Az erdélyi fejedelmek nemzeti politikája. 1927.	—
10. „ <i>Dezső Gyula</i> , Ingó jelzalog. 1927.	1.20

III. KÖTET.

1. sz. <i>Harsányi István</i> , Csulyak István élete és munkái.	1.50
2. „ <i>Perjéssy Mihály</i> , Az állami és társadalmi rend hatályosabb védelméről szóló törvényről.	5.—

IV. KÖTET.

1. sz. <i>Papp Ferenc</i> , Gyulai Pál és Pataki Emilia.	—80
2. „ <i>Oláh Gábor</i> , A művészi alkotás lélektana.	3.20
3. „ <i>Heisenberg Ágost</i> , Magyarország és Bizáncz.	—60
4. „ <i>Rácz Lajos</i> , Keleti hatások a görög filozófia kezdeteire.	1.—
5. „ <i>Boharszik Pál</i> , A kozmogónia problémája	—60
6. „ <i>Erdős Károly</i> , A galatiiai probléma	—

Kapható bármely könyvkereskedésben.

Főbizományos:

Studium könyvkereskedés, Budapest, IV., Múzeum-körút 21.